

O FRAZEOLOŠKIM ISTRAŽIVANJIMA U HRVATSKOJ DIJALEKTOLOGIJI

Marija Malnar Jurišić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

mmalnar@ffzg.hr

Ovim se radom prikazuju dijalektološka frazeološka istraživanja u Hrvatskoj te predstavljaju najznačajniji zaključci dobiveni terenskim ispitivanjima.

U posljednje je vrijeme u Hrvatskoj pojačan interes za frazeologiju. Istraživanje dijalektne frazeologije rezultiralo je objavljivanjem više članaka i knjiga u kojima se analizira frazeologija pojedinih hrvatskih govora i dijalekata. Da bi se frazeološki korpus sačuvao, potrebno je što prije prikupiti frazeme sačuvane u govoru starije generacije. Naime, dosadašnja istraživanja pokazuju kako spomenute pasivne jedinice leksika uspjevaju opstati isključivo kod starijih ispitanika, dok su mlađi skloni zamjeni zastarjelice suvremenom istoznačnicom.

ON PHRASEOLOGICAL RESEARCHES IN CROATIAN DIALECTOLOGY

This paper's purpose is to systematically show dialectal phraseological researches in Croatia and present the most important conclusions obtained by fieldwork. There has recently been a lot of interest in Croatian phraseology. In order to preserve phraseological corpus, it is important to collect phrases and phrasemes that can be found in the speech of older generations. Former researches have shown that passive lexical units mentioned above can be found only in the vocabulary of older examinees, while younger ones tend to replace an old phrase with its modern counterpart.

Keywords: dialectology, phraseology, lexic, Croatian researches

1. Uvod

Istraživanje hrvatske nacionalne frazeologije započelo je sedamdesetih godina prošloga stoljeća, što je rezultiralo objavljivanjem mnogobrojnih teorijskih i praktičnih radova, monografija, rječnika.... Najčešće se tako proučavaju frazemi u hrvatskome standardnome jeziku kojima se pristupa deskriptivno ili kontrastivno, komparirajući ih s frazemima drugih, uglavnom slavenskih jezika¹. Osim standardnoga jezika, autori često posežu i za jezikom književnih djela. Tako u djelima starijih i suvremenih pisaca pronalaze frazeme koje ne samo da analiziraju, nego im isti pomažu i u utvrđivanju mogućih jezičnih promjena i utjecaja². Osim analize jezika jednoga autora, obrada se može temeljiti i na jeziku

---

¹ Npr. **Korać, Tatjana, Antica Menac, Milenko Popović, Miho Skljarov, Radomir Venturin i Renata Volos**, Rusko-hrvatski ili srpski frazeološki rječnik; **Menac, Antica, Dubravka Sesar i Renata Kuchař**, Hrvatskosrpsko-češko-slovački frazeološki rječnik; **Vidović Bolt, Ivana**, Životinjski svijet u hrvatskoj i poljskoj frazeologiji I.

² Npr. **Filaković, Svetlana**, Frazeologija u djelima Ivane Brlić-Mažuranić; **Kolenić, Ljiljana**, Pogled u frazeologiju Reljkovićeve "Satira" (Frazeološki rječnik Reljkovićeve Satira); **Petrović, Bernardina**, O frazeologiji Josipa Kozarca (Mali frazeološki rječnik Josipa Kozarca).

skupine autora svojstvene za jedno područje, na temelju čega se utvrđuju jezične osobitosti³. Neki su frazemi, posebice dijalektni, zabilježeni i u rječnicima organskih, mjesnih govora, gdje autori uz pojedine lekseme navode i odgovarajuće frazeme⁴. U novije se vrijeme zamjećuje znatan porast radova koji prikazuju suvremenu dijalektnu frazeološku građu, a što je, između ostaloga, i rezultat projekata koji se bave istraživanjem hrvatske dijalektne frazeologije. Tako se u okviru projekta *Istraživanje hrvatske dijalektne frazeologije* i *Hrvatska dijalektna frazeologija* prikupljaju frazemi u stotinjak hrvatskih štokavskih, kajkavskih i čakavskih punktova prema posebno izrađenim upitnicima i u slobodnom razgovoru s ispitanicima. Rezultati su uglavnom objavljeni u znanstvenim radovima koji donose i prikazuju frazeologizme pojedinoga mjesnoga govora⁵, te ih opisuju na strukturnoj, semantičkoj ili konceptualnoj razini. Rijetke su pak studije koje donose građu za šire govorno područje ili cijeli dijalekt. Među njima, svakako treba izdvojiti rječnike frazema novoštokavskih ikavskih govora M. Menac-Mihalić (*Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj*, 2005) i križevačko-podravskih kajkavskih govora (*Frazeologija križevačko-podravskih kajkavskih govora s rječnicima*, 2008) J. Maresić i M. Menac-Mihalić.

Tako prikupljeni i zabilježeni frazemi omogućuju nam da, između ostaloga, donosimo nove zaključke o njihovoj rasprostranjenosti⁶, a samim time i utvrdimo moguće utjecaje i veze ne samo unutar jednoga dijalekta nego i među narječjima, pa čak i jezicima.

U ovome će se radu na temelju izbora iz frazeološkoga korpusa jednoga dijalektnog područja kajkavskog narječja nastojati prikazati do kakvih zaključaka možemo doći uključivanjem frazeologije u dijalektologiju. Na temelju frazema⁷, većim dijelom prikupljenih u razdoblju od 2007. do 2013. godine u mjesnome govoru Tršća (Tr) te sporadično i u govorima Prezida (Pr) i Čabra (Ča), mjesta u Gorskom kotaru međusobno udaljenih 10-ak km, predstaviti će se pojavnosti koje je moguće iščitati iz frazeološkoga fonda, pri čemu će se osobita pozornost posvetiti obradi leksičkoga materijala. Rezultati dobiveni na manjem dijelu hrvatskoga dijalektnog područja koje pripada goranskom dijalektu kajkavskoga narječja, tako će prikazati moguću situaciju u obradi i drugih korpusa dijalektne frazeologije.

2. Frazeologija u dijalektologiji

Zahvaljujući osnovnim značajkama frazema, oni u dijalektologiji predstavljaju izvrstan materijal za obradu i donošenje zaključaka o nekom govornom sustavu. A. Menac, govoreći o značajkama frazema (2007: 15), navodi da je za njih osnovno sljedeće:

1. značenje cjeline nije jednako zbroju značenja pojedinih sastavnica,
2. uglavnom stabilan red riječi,

---

³ Npr. Menac, Antica, Mira Menac-Mihalić, Elementi venecijanskog dijalekta u frazeologiji suvremenih čakavskih pjesnika.

⁴ Npr. Barbić, Ante, Rječnik Pitava i Zavale; Blažeka, Đuro, Rječnik Murskog Središća; Kalogjera, Damir, Mirjana Svoboda i Višnja Josipović, Rječnik govora grada Korčule; Malnar, Slavko, Rječnik govora čabarskog kraja; Maresić, Jela, Vladimir Miholek, Opis i rječnik đurđevačkoga govora.

⁵ Iscrpan prikaz frazema jednoga govora (splitskog) u rječničkom obliku donose Menac-Mihalić, Mira i Antica Menac (Frazeologija splitskoga govora s rječnicima, 2011).

⁶ U hrvatskoj dijalektnoj frazeologiji zabilježeni su frazemi-europeizmi, frazemi karakteristični za grupu jezika, za cijeli hrvatski jezični sustav ili za njegov dio (Menac-Mihalić 2006: 361).

⁷ Usmjerenim frazeološkim upitnikom za kajkavske govore, izrađenim u sklopu projekta *Istraživanje hrvatske dijalektne frazeologije*, i spontanom razgovorom ispitano je deset ispitanika rođenih između 1920. i 1940. godine. Svi su ispitanici izabrani prema utvrđenim dijalektološkim kriterijima; rođeni su i odrasli u mjestu ispitivanja, starije su životne dobi, artikulacijske su im sposobnosti na razini pravilnoga izgovora i ne pričinja im napor izražavati se na mjesnome govoru.

3. čvrsta struktura u kojoj su leksičke zamjene ograničene, a gramatičke ne unose semantičke promjene,
4. najmanji mu je opseg kad se sastoji od jedne samostalne i jedne pomoćne riječi, a najveći opseg frazema nije određen⁸.

Za dijalektologiju je osobito važna čvrsta veza među sastavnicama koja pretpostavlja ograničene zamjene. Kako zbog toga frazemi postaju okamenjeni jezični izrazi, u njima mogu biti sačuvani i oni leksemi koji više ne žive u svakodnevnome organskom govoru⁹. Usto, s obzirom na to da su oblikovani mjesnim govorom, oni su nositelji i njegovih osnovnih značajka te tako predstavljaju izvrstan materijal za izradu opisa određenog organskoga govora.

2.1. Dijalektna frazeologija i leksik

Frazemski fond mjesnoga govora važan je pokazatelj njegova leksičkoga blaga. Jezik je osnovno sredstvo prikazivanja i reproduciranja kulture, te nam tako i frazemi pokazuju kulturne svjetonazore određenoga društva. Oni preko svojih sastavnica čuvaju i prenose socijalne elemente i shvaćanja ljudi u nekome području.

2.1.1. Čuvanje sastavnica iz pasivnog leksika

Preko frazema čuvaju se ondašnji izrazi koji više nisu dijelom „aktivnoga” organskoga govora i žive isključivo u frazemima. U prikupljenome su se korpusu tako potvrdile dvije različite situacije. S jedne strane, potvrđeni su oni frazemi koji kao sastavnicu imaju leksem koji se u svakodnevnome govoru više ne koristi i upotrebljava se isključivo u frazemu, ali je njegovo značenje ispitanicima dobro poznato¹⁰:

Bog bu *kaga štrafoḡ*¹¹ = stići će kazna *koga*: *Nàkar tu dèivat zàk tẹ bu Bòk štrāfoḡ* (Tr)¹².

arjavit ko *čreidnek*¹³ = jako vikati: *Arjāvīš ko črēidnek* (Tr).

nẹ jemet ni *fekirja*¹⁴ = nemati novaca, biti sasvim bez novaca: *Nèima ni fekīrja* (Tr).

{muder} ko *feškal*¹⁵ = važan: *Mūder jẹ ko fěškal* (Tr).

prefrigan ko *feškal* = mudar, snalažljiv: *Prefrīgan jẹ ko fěškal* (Tr).

---

⁸ Veza najmanje dviju riječi ipak nije jedini preduvjet za postojanje frazema. Naime, da bi neka sveza riječi postala frazemom, važna je njezina upotreba, to jest rasprostranjenost. „Kada se konkretna veza preinačila u jedinicu u svrhu novog značenja, kod čega su mogli utjecati unutarjezični ili izvanjezični čimbenici ili jedan i drugi zajedno, konvencija, česta komunikacija postala je konačno odlučujućim faktorom da je ta veza riječi dobila status bilateralnoga jezičnog znaka u vidu frazema” (Matešić 1982/1983: 408).

⁹ „Unatoč inovacijama koje nastaju razvojem samoga sustava i onima nastalim posuđivanjem iz drugih sustava, dijalektne karakteristike pojedinoga govora čuvaju se u frazemima u većoj mjeri nego u drugim dijelovima govora – frazemi su poznati po svojoj konzervativnosti” (Menac-Mihalić 2006: 364).

¹⁰ Treba primijetiti da mlađi govornici uglavnom ne poznaju značenje navedenih sastavnica.

¹¹ Štrafat = kazniti (usp. Malnar 2008: 336).

¹² Zanimljivo je primijetiti da je u ovome primjeru s jedne strane sačuvan leksem koji se u svakodnevnome govoru više ne upotrebljava, dok s druge strane leksem *Bog* nije prilagođen organskome govoru (glasio bi *Buk*), već se upotrebljava njegov književni oblik (uz minimalnu fonološku prilagodbu tipičnu za kajkavsko narječje – obezvučenje na kraju sloga/riječi).

¹³ Čreidnek = seoski pastir (usp. Malnar 2008: 84).

¹⁴ Fekir = sitan novac

¹⁵ Feškal = odvjetnik; Malnar (2008: 102) uz osnovno značenje navodi i značenje *mudrijaš, prevrtljivac*, čime je razvidno da se sadržaj frazema preslikava na njegov uopćeni leksem.

ne jemet ni **ficka**¹⁶ = nemati novaca, biti sasvim bez novaca: *Nèima ni ficka* (Tr).

klit ko **furman**¹⁷ = puno, ružno psovati: *Tàk gàrdu kljèje ko fùrman* (Tr). *Kljèš ku fùrman* (Ča).

bet *kaga/čega* da se **gamli**¹⁸ = biti puno *koga/čega*: *Tùlku jèh jè da se gàmli* (Tr).

stat ko **junka**¹⁹ = biti nezainteresiran: *Te stàj i glīda mę ko jùnka* (Tr). *Tàk ję namāren da ničę nęč dèivat, stàj ko jùnka* (Tr).

ret ko **kat**²⁰ = velika stražnjica: *Rèt ku kàt* (Pr).

bleit ko **lek**²¹ = jako blijed: *Joj kòk ję blèit ko lèk* (Tr).

peit ko **lintvar**²² = besciljno hodati, lutati: *Se griš ko līntvar* (Tr).

sramačen ko **piklar**²³ = jako siromašan: *Tàk ję sramāčen ko pīklar* (Tr).

uopalet s **puanafco**²⁴ = imati lošu frizuru: *Frizūro ima ko da se ga s puānafco uopālu* (Tr).

reĝlat ko **reĝelca**²⁵ = puno govoriti, brbljati: *Ręgla ko reĝelca* (Tr).

smrđi ko **tajfl**²⁶ kaj = jako smrdi *tko / što*: *Šmđi ku tājfal* (Pr).

Razlog prelaska navedenih sastavnica u pasivan leksik može biti dvojak. Tako on može biti rezultat promjene u načinu života, to jest objektivne stvarnosti u kojoj je došlo do nestanka određenih realija te za izraze kojima su imenovane više nema potrebe. Primjeri su za to leksemi poput *čreidnek*, *fekir*, *ficek*²⁷, *furman*, *lek* ili *reĝelca*. Osim toga, može se dogoditi i da leksem bude zamijenjen istoznačnicom. Tako je *junka* postala *meinik*, *lintvar* je postao *kuātež*, *kat bājna*, *piklar* biva zamijenjen sa *sramāčen* ili se objašnjava deskriptivnom definicijom „*ūne kīre prūse*“, a *puanafca* suženjem značenja postaje *palačinkarca* (govornici sve tave s drškom običavaju nazivati *palačinkarcama*), pri čemu je jasno da je kod zamjene upotrijebljena riječ iz organskoga govora, a ne iz standarda. Nestanak nekih sastavnica može biti uvjetovan i zamjenom istih s onima iz književnoga jezika. Tako su u svakodnevnome govoru, to jest isključivo izvan frazeološke upotrebe, potvrđene zamjene *gāmlit* → *vārvet*, *fěskal* → *òdvjetnik*, *štrāfat* → *kāznet*, *tājfl* → *vrāk*, pri čemu je jasno da su sastavnice iz književnoga jezika fonološki prilagođene.

S druge strane, zabilježeni su i frazemi koji čuvaju sastavnicu čije značenje više nije poznato ni govornicima koji su ih upotrijebili ta ga samo pretpostavljaju:

¹⁶ Ficek = sitan novac

¹⁷ Furman = kirijaš (usp. Malnar 2008: 108).

¹⁸ Gamlit = vrvjeti (usp. Malnar 2008: 110).

¹⁹ Junka = granični humak (usp. Malnar 2008: 130), granični kamen.

²⁰ Kat = kada (usp. Malnar 2008: 131).

²¹ Lek = lužina, prokuhan pepeo za pranje rublja; Malnar (2008: 163) bilježi leksem *lūg*.

²² Lintvar = lotalica, skitnica (usp. Malnar 2008: 162).

²³ Piklar = prosjak (usp. Malnar 2008: 245).

²⁴ Puanafca = tava s drškom (usp. Malnar 2008: 266).

²⁵ Reĝelca = čegrtaljka (usp. Malnar 2008: 274).

²⁶ Tajfl = vrak

²⁷ „Uz najčešći uobičajeni frazem *nemati ni prebijene pare* promjenama novčanog nazivlja dolazi i do promjene sastavnice u tom frazemu pa u Tršću stariji govornici kažu: *Nějman ni prèbitę pàrę / ni ficka* i *Nějma ni fekírja / šūške*, dok srednja generacija u istom značenju koristi frazem *Nějma ni prèbijenę pàrę*. Od mlađe generacije možemo čuti *Nějman ni prèbījenę līpę!*” (Menac-Mihalić, Malnar 2011: 36).

zdrav ko **dr̄en**²⁸ = sasvim zdrav, dobra zdravlja: *Zdr̄af se ko dr̄en* (Tr).

suh ko **galajdra**²⁹ = jako mršav: *S̄uh j̄e ko galājdra* (Tr).

pajou be **galido**³⁰ *kedu* = jako je gladan *tko*: *U̇āčen j̄e da be c̄euo galido pajou* (Tr).

suh ko **stakviš**³¹ = jako mršav: *S̄uh ko stakviš* (Tr, Pr, Ča). *S̄uh j̄e ku stakviš* (Pr). *L̄ej ga ku j̄e ku stakviš* (Pr).

hiter ko **špreh**³² = jako brz: *H̄iter j̄e ko špreh* (Tr).

{krivlast} ko **uacajn**³³ = krivonog: *Al j̄e krivlast ko uacajn* (Tr).

pejan ko **zagujzda**³⁴ = pijan: *P̄ejan ko zagujzda* (Tr).

ṭrt ko **zagujzda** = glup: *T̄ert j̄e ko zagujzda* (Tr, Ča).

2.1.2. Ulazak posuđenih leksema u frazeme

U leksikologiji je zamijećeno da se iz sustava u sustav najlakše preuzima upravo leksik, a ta se zakonitost ogleda i u frazeološkome korpusu³⁵. Frazemi tako nastaju i posuđivanjem sastavnice, u njima se mogu spominjati nove realije, događaji i sl. kao i realije s novim značenjem (Menac-Mihalić, Malnar 2011: 33). U korpusu iz čabarskih govora pokazalo se da su u frazeološkome korpusu zabilježene i one posuđene, neizvorne sastavnice koje, za razliku od prethodno spomenutih primjera, nikada nisu bile dio spontanoga govora, već su potvrđene isključivo u frazemima.

gr̄d ko **akrap** = jako ružan: *Ḡart j̄e ko akrap* (Tr).

zamatan ko turska **bula** = jako zamotan, obućen: *Zamat̄aua s̄e j̄e ko t̄irska b̄ula* (Tr).

sveitet ko **afenena** ret = jako sjajiti: *S̄vetīs̄ s̄e ko afenena r̄et* (Tr).

treba pajest duaste **žgancov** *kedu* = još je mlad *tko*, nezreo: *Tr̄ebaš̄ š̄e duaste žgancov pajest da buš̄ p̄jšu na m̄aj* (Pr).

²⁸ Dr̄en = vrsta tvrdog vižljastog drva (usp. Malnar 2008: 95).

²⁹ Galajdra = uže (?) (kako ovaj leksem nije potvrđen u Malnar 2008., a ispitanici nisu sigurni u značenje, možemo ga samo pretpostaviti).

³⁰ Galida = u Malnar (2008: 110) navedeno je značenje *drvena posuda slična kablu, za držanje kuhane stočne hrane*. Ispitanici nisu znali odrediti točno značenje.

³¹ Stakviš = sušeni bakalar (usp. Malnar 2008: 314).

³² Špreh = puščano zrno (usp. Malnar 2008: 332).

³³ Uacajn = košara (?) (kako ovaj leksem nije potvrđen u Malnar 2008., a ispitanici nisu sigurni u značenje, možemo ga samo pretpostaviti).

³⁴ Zagujzda = klin (usp. Malnar 2008: 401).

³⁵ Preuzimanje leksika različito je od preuzimanja frazema. Tako M. Matešić (2006: 43) navodi: „Motivacija za preuzimanje frazema ponešto je pritom drugačija od one s kojom se preuzima leksem – dok je za leksemsko preuzimanje karakteristično da se događa zajedno s preuzimanjem predmeta iz objektivne stvarnosti (...) pri preuzimanju frazema najvažniji su: *stilistički naboj* koji frazem ima ili mu se, češće, pri prijenosu u drugi idiom takav naboj pridaje samim time što je ušao izvana i donio novum u inventar promatranog idioma (dakle motiv je potreba za postizanjem ekspresivnosti u govoru), te *potreba za kraćenjem iskaza* (frazemi često svojom slikovitošću služe upravo tome) i to u onim sferama izražavanja u kojima se govornik referira na nešto što smatra tipskim: situacije, značajke, obilježja, ponašanje i sl.”

Treba napomenuti kako se ovdje ne navode frazemi koji spominju realije novoga vremena, poput *film je puknu kamu, past pad kosilico, ko da je paua atomska bomba* ili *dok se riku keks* (više u Menac-Mihalić, Malnar 2011: 36), već isključivo oni koji čuvaju sastavnice koje su u svakodnevnome govoru zamijenjene istoznačnicom (*akrap* → *škàrpija*, *bula* → (*turska*) *žìèna*, *afena* → *màjmun*, *žganci* → *palinta*).

Osim toga, korpus³⁶ upućuje i na mogućnost potpunoga preuzimanja frazema iz drugoga, najčešće književnoga jezika, a do čega dolazi zbog globalizacije i utjecaja medija. Takvo preuzimanje može se dogoditi uz minimalnu fonološku/morfološku prilagodbu:

bog i batina = apsolutni gospodar, autoritet, glavni: *Dẓ̌i ṣe ku da j̣e ḅòk i ḅàtina* (Ča).

Bog oslobodi *kaga* = vrlo loše, ne može biti gore, užas jedan: *Ṭàka j̣e da ṭe Ḅòk oslobòdi* (Tr).

Bog ṭe pitaj = tko zna, ne zna se: *Ḅòk ṭe pitaj ḳaj ḍeivajo* (Tr).

pṛeṣ̌ua baba s kalačme = prekasno je za što, zakasnio je tko: *Ṿeč̣ na ṃàṛen p̣ẹit pa g̣ùḅe, p̣ṛeṣ̌ua ḅàba ṣ kaḷàč̣me* (Tr).

tṛla baba lan da joj projde dan = ništa ne raditi: *Ṭṛla ḅàba ḷan da joj p̣ṛojde ḍàn* (Tr).

na pada jabuka ḍj̣eļeč̣ uod staḅua = biti poput svojih predaka, imati osobine i navike svojih prethodnika: *Na p̣àda j̣àbuka ḍj̣eļeč̣ uot sṭàḅua* (Tr).

živet ko bubreg v loje = dobro živjeti: *Ẓ̌ive ko ḅùbrek v ḷoje* (Tr). *Ímaṣ̌ sṿeга na sṿẹte, ṇeč̣ te ṇe f̣àli, ẓ̌eviṣ ko ḅùbrek u ḷòju* (Ča).

ili pak bez nje (ali uz očekivanu prilagodbu akcenatskome sustavu organskoga govora):

do zla Boga = jako, prekomjerno, previše: *Gṃàzanu j̣e ḍò zla Ḅòga* (Tr).

pitaj Boga = tko zna, ne zna se: *Ṇẹvein, ṇẹkan j̣e uoḍeṣ̌ua, p̣itaj Ḅòga ḳàn* (Tr).

prošla baba s kolačima = prekasno je za što, zakasnio je tko: *Pṛòṣ̌la ḅàba ṣ koḷàč̣ima, g̣òtovo j̣e* (Pr).

tri dana jahanja = jako daleko: *Ḍj̣eļeč̣ j̣e, tṛi ḍàna j̣àhaña* (Ča).

Navedeni primjeri pokazuju da se tako gube arhaične crte potrebne za cjelovit opis govora te u tom slučaju frazeološki korpus nije prikladan materijal za obradu govora. Istraživač bi, prema tome, određene frazemske sastavnice trebao prepoznati kao preuzete ili posuđene jer bi u suprotnome rezultati mogli biti pogrešno interpretirani. U inventar bi tako mogle biti uvrštene jedinice koje nisu dio organskoga govora, poput leksema *pitaj* (umjesto *pṛàṣ̌aj*) ili *lan* (umjesto *ụàn*), glasa *nj* u *jahanja*, a refleksi polaznih jedinica pokazali bi “pogrešne” mogućnost, kao primjerice refleks sonanta *l* u glagolskom pridjevu radnom *tṛla* ili *proṣ̌la*, koji se u spontanome govoru promatranih idioma redovito ostvaruje kao *u*: *tṛua, p̣reṣ̌ua*³⁷.

Iz svega navedenog, može se reći da dijalektna frazeologija u najvećoj mjeri pridonosi očuvanju leksičkog sustava pojedinoga govora, to jest oživljavanju i bilježenju elemenata

³⁶ Treba napomenuti kako se ovdje navode samo frazemi potvrđeni kod skupine starijih govornika (rođeni između 1920. i 1940.), dok je za mlađe naraštaje sasvim očekivan intenzivniji ulazak novih jedinica i frazema preuzetih bez prilagodbe (više u Menac-Mihalić, Malnar 2011).

³⁷ O fonologiji spomenutih govora više u Malnar 2012.

njegova pasivnog leksika. Ipak, jasno je da je prikupljeni leksički materijal unutar frazema ujedno i nositelj informacija o fonološkim i morfološkim karakteristikama određenoga mjesnoga govora, posebice stoga što se u rječnicima i objavljenim radovima uglavnom donose transkribirane i akcentuirane potvrde s terena. Tako se na temelju frazeološkoga korpusa može izraditi temeljni fonološki opis koji može upućivati i na neke osobitosti u razvoju, a što je istraženo područje šire, omogućene su i usporedbe među govorima te utvrđivanje međusobnih sličnosti i razlika koje rastu kako raste i udaljenost među govorima.

3. Zaključak

Kako su u frazemima u velikoj mjeri očuvane leksičke sastavnice koje su prešle u pasivan leksik, razvidno je da prikupljanje frazema uvelike doprinosi očuvanju leksika, a samim time i potpunijem opisu leksičkoga sloja pojedinoga idioma. Prikupljanjem leksika prikupljaju se i važne fonološke i morfološke značajke koje naknadno mogu biti provjerene i usmjerenim upitnikom. Ipak, upravo zbog inovacija koje dokazano zahvaćaju i “nazaštićenije” organske govore, potrebno je pri izradi opisa temeljenih na frazemima biti osobito oprezan. Potrebno je tako u obradi prepoznati *nove* elemente, te ih kritički promotriti i utvrditi jesu li oni potvrđeni i u svakodnevnome govoru ili su zaživjeli samo unutar frazema. Pokazalo se da je preuzimanju cjelovitih frazema ili novih jedinica iz književnoga jezika posebno sklona mlađa generacija ispitanika (rođeni oko 1980.) te je potrebno što prije zabilježiti frazeme žive u govoru najstarije generacije. Tek će nam taj korpus pokazati pravo bogatstvo leksičkih, a samim time i fonoloških i morfoloških značajki, koje će nam dati i temeljni pogled na razvoj pojedinoga sustava.

4. Literatura

Barbić 2011: Barbić, A. Rječnik Pitava i Zavale. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2011.

Blažeka 2014: Blažeka, Đ. Rječnik murskog središća. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2014.

Filaković 2008: Filaković, Svetlana. Frazeologija u djelima Ivane Brlić-Mažuranić (Mali frazeološki rječnik) // Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja, god. 54, br. 19. Osijek: Filozofski fakultet Osijek, Učiteljski fakultet u Osijeku, 2008, 37–64.

Kalogjera Svoboda Josipović 2008: Kalogjera, D., Svoboda, M., Josipović, V. Rječnik govora grada Korčule. Zagreb: Novi liber, 2008.

Kolenić 1991: Kolenić, Ljiljana. Pogled u frazeologiju Reljkovićeve “Satira” (Frazeološki rječnik Reljkovićeve Satira) // Vrijeme i djelo Matije Antuna Reljkovića (urednik Đuro Berber et al.). Posebna izdanja XIV., Osijek: JAZU, Zavod za znanstveni rad, 151–164.

Korać Menac Popović Skljarov Venturin Volos 1979-1980: Korać, T., Menac, A., Popović, M., Skljarov, M., Venturin, R., Volos, R. Rusko-hrvatski ili srpski frazeološki rječnik. Zagreb: Školska knjiga, 1979–1980.

Malnar 2012: Malnar, M. Fonološki opis čabarskih govora na frazeološkom korpusu (doktorski rad). Zagreb, 2012.

- Malnar Menac-Mihalić 2011: Malnar, Marija, Menac-Mihalić, Mira. Novo u tršćanskoj frazeologiji // 1. Međimurski filološki dani (ur. Bežen, Ante; Blažeka, Đuro). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2011, 33–39.
- Malnar 2008: Malnar, S. Rječnik govora čabarskog kraja. Čabar: Matica hrvatska Ogranak Čabar, 2008.
- Malnar 2014: Malnar, S. Rječnik govora čabarskog kraja hrvatski standardni jezik – duamač pamejnek, Čabar: Ogranak Matice hrvatske u Čabru, 2014.
- Maresić Menac-Mihalić 2008: Maresić, J., Menac-Mihalić, M. Frazeologija križevačko-podravskih kajkavskih govora s rječnicima. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2008.
- Maresić Miholek 2011: Maresić, J., Miholek V. Opis i rječnik đurđevčkoga govora. Đurđevac: Gradska knjižnica Đurđevac, 2011.
- Matešić 1982/1983: Matešić, Josip. Frazem kao posljedica značenjske preinake riječi // Filologija, 11, Zagreb: JAZU, Razred za filološke znanosti, 1982/1983, 405–414.
- Matešić 2006: Matešić, Mihaela. Frazeologija mjesnoga govora Vrbovskoga // Fluminensia, god. 18, br. 2. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2006, 37–81.
- Menac 2007: Menac, A. Hrvatska frazeologija. Zagreb: Knjigra, 2007.
- Menac Menac-Mihalić 1997: Menac, Antica, Menac-Mihalić, Mira. Elementi venecijanskog dijalekta u frazeologiji suvremenih bračkih čakavskih pjesnika // Riječ, časopis za slavensku filologiju, god. 3, sv. 2. Rijeka: Hrvatsko filološko društvo Rijeka, 1997, 54–58.
- Menac Sesar Kuchař 1986: Menac, A., Sesar, D., Kuchař, R. 1986: Hrvatskosrpsko-češko-slovački frazeološki rječnik, Mali frazeološki rječnici, 2, Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 1986.
- Menac-Mihalić 2005: Menac-Mihalić, M. Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2005.
- Menac-Mihalić 2006: Menac-Mihalić, Mira. Projekt „Istraživanje hrvatske dijalektne frazeologije” // Diahronija in sinhronija v dialektoloških raziskavah (ur. Koletnik, Mihaela; Smole, Vera). Maribor: Slavistično društvo Maribor, 2006, 360–365.
- Menac-Mihalić Menac 2011: Menac-Mihalić, M., Menac, A. Frazeologija splitskoga govora s rječnicima. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2011.
- Petrović 1997: Petrović, Bernardina. O frazeologiji Josipa Kozarca (Mali frazeološki rječnik Josipa Kozarca) // Riječ, časopis za slavensku filologiju, god. 3, sv. 1. Rijeka: Hrvatsko filološko društvo Rijeka, 1997, 88–106.
- Vidović Bolt 2011: Vidović Bolt, I. Životinjski svijet u hrvatskoj i poljskoj frazeologiji I. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2011.